

موسسه تمهید

مهارت های بیان تفسیر

سوره های قرآن کریم

عبدالکریم بهجت پور

موسسه تمهید

قم، خیابان چهارمردان، کوچه ۳۷، پلاک ۴۵
۰۹۱۹۹۷۰۰۱۶۳ - ۰۲۵ - ۴۷۷۴۷۱۲۵

مهارت‌های بیان تفسیر

سوره‌های قرآن کریم

عبدالکریم بهجت‌پور

چاپ اول / ۱۳۹۳ هـ. ش.

تیراژ: ۲۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

تمام حقوق محفوظ است.

سرشناسه: عبدالکریم، بهجت‌پور

عنوان و نام پدیدآور: مهارت‌های بیان تفسیر

سوره‌های قرآن کریم / عبدالکریم بهجت‌پور.

مشخصات نشر: قم: تمهید، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۳۰۴ ص.

شابک: ۶-۲۹-۰۷۹-۵۰۷۸-۹۷۸-۱۵۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابخانه به صورت زیر نویس.

موضوع: تفسیر

موضوع: تفسیر -- فن

موضوع: قرآن -- تأویل

رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ م۹ ۱۷/ب/ BP۹۱

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۷

شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۶۱۲۴۱

ISBN: 978-600-5079-29-6

فهرست تفصیلی

فهرست تفصیلی.....	۵
سخن مؤسسه تمهید.....	۱۷
مقدمه.....	۲۱
نکته‌هایی درباره‌ی کتاب.....	۲۷
پیش درآمد.....	۳۱
منهج مختار در تفسیر ترتیبی سوره‌های قرآن کریم.....	۳۳
درس اول: واژگان کلیدی.....	۳۵
اهداف درس.....	۳۵
درآمد.....	۳۵
۱. اصطلاحات تفسیری.....	۳۶
۱.۱. تفسیر.....	۳۶

- ۱.۱.۱. گام اول: رفع ابهام از الفاظ ۳۷
- ۱.۱.۲. گام دوم: دفع شبهات ۳۹
- تأویل ۴۱
- ۱.۱.۳. گام سوم: بیان اغراض و مقاصد ۴۲
- ۱.۲. تنزیل ۴۳
- ۱.۳. جری و تطبیق ۴۵
- ۱.۴. بطن ۴۸
- ۱.۵. تبیین ۵۱
۲. تذکرات مهارتی ۵۳
- چکیده ۵۴
- پژوهش مهارت‌افزا ۵۵
- منابعی برای مطالعه و تحقیق ۵۵
- درس دوم: شناسه‌ی سوره ۵۷
- اهداف درس ۵۷
- درآمد ۵۷
۱. نام سوره و وجه تسمیه‌ی آن ۵۸
- ۱.۱. ضابطه‌ی نام سوره ۵۸
- ۱.۲. توقیفی بودن نام سوره ۶۰

۱.۳. منابع نام سوره	۶۱
۲. مکی و مدنی	۶۲
۲.۱. ضابطه‌ی مکی و مدنی	۶۲
۲.۲. آیات استثنائی	۶۴
۲.۳. منابع مکی و مدنی و آیات استثنائی	۷۲
۳. شماره‌ی نزول سوره	۷۳
۳.۱. نمونه	۷۴
۴. شماره‌ی مصحفی سوره	۷۷
۵. تعداد آیات سوره	۷۷
تذکرات مهارتی	۷۹
چکیده	۷۹
پژوهش مهارت‌افزا	۷۹
منابع جهت مطالعه‌ی بیش‌تر	۸۰
درس سوم: توصیف سوره (۱): مقصود سوره	۸۱
اهداف درس	۸۱
درآمد	۸۱
۱. مقصود	۸۲
۱.۱. جایگاه مقصود	۸۳

۱.۲. هدف قرآن	۸۴
۱.۳. مقصود، عامل انسجام درونی سوره‌ها	۸۷
۱.۴. دیدگاه‌هایی درباره‌ی مقصود سوره‌ها	۹۰
۱.۵. مهارت‌های دستیابی به مقاصد سوره‌ها	۹۵
۱.۶. نمونه‌ی عملی	۹۷
۱.۷. منابع بحث غرض و مقصود سوره	۹۹
چکیده	۹۹
پژوهش مهارت‌افزا	۱۰۰
درس چهارم: توصیف سوره (۲): گزارش محتوای سوره	۱۰۱
اهداف درس	۱۰۱
درآمد	۱۰۱
۱. تناسب آیات سوره‌ها	۱۰۲
۱.۱. انواع تناسب در قرآن	۱۰۲
۱.۲. ثمره‌ی بررسی تناسب آیات	۱۰۳
۱.۳. تناسب میان آیه‌های هر سوره	۱۰۳
۲. مهارت‌های کشف محتوا	۱۰۶
۳. فعالیت عملی	۱۰۷
۴. مهارت بیان محتوا	۱۱۰

۵. نمونه‌ها.....	۱۱۱
۶. سه نکته.....	۱۱۴
چکیده.....	۱۱۶
پژوهش‌های مهارتی.....	۱۱۸
منابعی جهت مطالعه‌ی بیش‌تر درمورد تناسب آیات و سوره‌ها.....	۱۱۸
درس پنجم: توصیف سوره (۳): ارتباط سوره، گام تحول.....	۱۲۱
اهداف درس.....	۱۲۱
۱. ارتباط سوره‌ها.....	۱۲۱
۱.۱. درآمد.....	۱۲۱
۱.۲. موافقان و مخالفان تناسب سوره‌ها.....	۱۲۲
۱.۳. تناسب سوره‌ها در مصحف رسمی.....	۱۲۲
۱.۴. نمونه‌ای از تناسب ادعایی و نقد علامه معرفت.....	۱۲۵
۱.۵. تناسب سوره‌ها در ترتیب نزول.....	۱۲۶
۱.۵.۱. حکمت نزول سوره‌ها.....	۱۲۶
أ: تثبیت قلب پیامبر ﷺ و تناسب سوره‌ها به ترتیب نزول.....	۱۲۷
ب: مفاهیم کلیدی و تناسب سوره‌ها.....	۱۳۰
۱.۵.۲. تناسب محتوایی تمام سوره‌ها.....	۱۳۳
۱.۵.۳. روش کشف تناسب سوره‌ها در ترتیب نزول.....	۱۳۸

۲. گام تحول ۱۴۰
- ۲.۱. سه ویژگی سلبی گام تحول ۱۴۱
- ۲.۲. پاسخ به دو پرسش ۱۴۲
- ۲.۳. نمونه‌هایی از گام تحول ۱۴۴
- چکیده ۱۴۶
- پژوهش مهارت‌افزا ۱۴۶
- درس ششم: توصیف سوره (۴): اسباب نزول سوره و روایات فضیلت سوره ۱۴۹
- اهداف درس ۱۴۹
۱. اسباب نزول سوره ۱۴۹
- ۱.۱. درآمد ۱۴۹
- ۱.۲. تعریف سبب نزول ۱۵۳
- ۱.۳. اهمیت اسباب نزول ۱۵۵
- ۱.۴. فواید روایات اسباب النزول ۱۵۶
- ۱.۵. آسیب‌شناسی روایات اسباب نزول ۱۵۷
- ۱.۶. ملاک و شاخصه‌های اعتبار روایات اسباب نزول ۱۵۷
- أ. اطمینان از دروغ‌گو و دسیسه‌کار نبودن روایان سبب نزول ۱۵۸
- ب. اطمینان به ناقل منبع یا آخرین کسی که روایت به او منتهی می‌شود ۱۵۸
- ج. فراوانی نقل سبب نزول ۱۵۸

د. هماهنگی با قرآن.....	۱۵۹
ه. مخالفت نداشتن با محتوای قطعی قرآن.....	۱۶۰
و. هماهنگی با ترتیب نزول تدریجی سوره‌ها.....	۱۶۰
۱.۷. چند نکته.....	۱۶۳
۱.۸. نمونه‌ها.....	۱۶۴
۱.۹. تألیفات مفسران و دانشمندان علوم قرآن درمورد اسباب نزول.....	۱۶۶
۲. روایات فضیلت.....	۱۶۷
۲.۱. درآمد.....	۱۶۷
۲.۲. انگیزه‌ی دروغ‌پردازان از جعل روایات فضیلت.....	۱۶۹
۲.۳. بررسی روایات ابی بن کعب.....	۱۷۱
۲.۴. بررسی کلی روایات فضیلت سوره.....	۱۷۲
۲.۵. روایات فضیلت و رابطه‌ی آن با قاعده‌ی تسامح در ادله‌ی سنن.....	۱۷۹
۲.۶. راه‌های توجیه این‌گونه روایات.....	۱۸۱
۲.۷. منابع بخش روایات فضیلت.....	۱۸۱
چکیده.....	۱۸۱
پژوهش‌های مهارت‌افزا.....	۱۸۲
درس هفتم: طلیعه‌ی تفسیر سوره.....	۱۸۳
اهداف درس.....	۱۸۳

درآمد.....	۱۸۳
۱. مهارت تقسیم سوره.....	۱۸۳
۱.۱. تقسیم سوره به بخش‌های کوچک‌تر.....	۱۸۳
۱.۲. تقسیم بخش‌های بلند سوره، به چند قسمت.....	۱۸۴
۱.۳. تذکرات مهارتی.....	۱۸۶
۱.۴. منابع جهت استفاده در تقسیم‌بندی آیات سوره.....	۱۸۷
۲. ارائه‌ی ترجمه‌ی مناسب از هر بخش.....	۱۸۷
۲.۱. نگاهی گذرا به واژه‌ی ترجمه.....	۱۸۷
۲.۲. روش‌های ترجمه‌ی قرآن.....	۱۸۸
أ: روش کلمه‌به‌کلمه (ترجمه‌ی تحت‌اللفظی).....	۱۸۸
ب: روش ترجمه‌ی تفسیری (ترجمه‌ی آزاد، خلاصه التفسیر).....	۱۸۹
ج: ترجمه‌ی جمله‌به‌جمله (روان و متعهد به متن).....	۱۹۰
۲.۳. بررسی ترجمه‌ها.....	۱۹۱
۲.۴. منابع بخش ترجمه.....	۱۹۳
۲.۵. تذکرات مهارتی بخش ترجمه.....	۱۹۳
۳. منهج تفسیر و مفسر.....	۱۹۵
۳.۱. روش (منهج) تفسیری.....	۱۹۶
۳.۱.۱. تعریف روش (منهج).....	۱۹۶

۱۹۶	۳.۱.۲. تقسیم روش براساس منابع
۱۹۶	(ا) تفسیر بر محور نقل
۱۹۷	(ب) تفسیر بر محور اجتهاد
۱۹۸	(ج) تفسیر اجتهادی جامع
۱۹۸	۳.۱.۳. تاریخچه‌ی روش‌ها
۱۹۸	۳.۲. گرایش تفسیری
۱۹۹	۳.۳. لون تفسیری
۲۰۰	۳.۴. اتجاه تفسیری
۲۰۰	۳.۵. سبک تفسیری
۲۰۱	۳.۵.۱. انواع سبک‌های تفسیری
۲۰۲	۳.۶. منهج مفسر
۲۰۴	۳.۶.۱. مهارت‌های ایجاد هماهنگی میان منهج مختار و منهج مفسران
۲۰۶	چکیده
۲۰۷	پژوهش‌های مهارت‌افزا
۲۰۹	درس هشتم: تفسیر بخش‌ها و قسمت‌های سوره (۱): رفع ابهام‌های عارضی
۲۰۹	اهداف درس
۲۰۹	درآمد
۲۱۰	۱. رفع ابهام‌های عارضی

- نکته‌ی مهارتی ۲۱۰
- ۱.۱. نظم درونی آیات هر بخش و قسمت ۲۱۲
- ۱.۱.۱. نمونه عملی: ۲۱۲
- الف) بخش اول: آیات ۱ تا ۵ سوره‌ی علق ۲۱۲
- ب) بخش دوم: آیات ۶ تا ۸ سوره‌ی علق ۲۱۳
- ۱.۲. واژه‌شناسیِ مفردات ۲۱۷
- ۱.۲.۱. نمونه‌ی لغت‌شناسی آیات در تفاسیر ۲۱۹
- ۱.۲.۲. معرفی چند کتاب لغت ۲۲۰
- ۱.۲.۳. تذکرات مهارتی ۲۲۳
- ۱.۳. رفع ابهام‌های ادبی، بلاغی ۲۲۵
- ۱.۳.۱. تذکر مهارتی ۲۳۰
- ۱.۴. رفع ابهام‌های تاریخی، فرهنگی و اجتماعی ۲۳۱
- ۱.۵. بیان تنزیل آیات ۲۳۳
- ۱.۵.۱. منابع استخراج تنزیل آیات ۲۳۸
- ۱.۵.۲. مهارت‌های کشف تنزیل آیات ۲۳۸
- چکیده ۲۳۹
- پژوهش‌های مهارت‌افزا ۲۴۰
- درس نهم: تفسیر بخش‌ها و قسمت‌های سوره (۲): دفع شبهه‌ها و بیان مقاصد آیات ۲۴۱

اهداف درس:	۲۴۱
درآمد	۲۴۱
۲. دفع شبهه از آیه	۲۴۲
۲.۱. مهارت‌های دفع شبهه از آیات	۲۴۷
۲.۲. منابعی مرتبط با دفع شبهه‌ها	۲۴۹
۳. مقصود آیه	۲۴۹
۳.۱. مهارت‌های کشف و بیان مقاصد آیات	۲۵۲
۴. ارائه‌ی مراد جدی (معنای تفسیری آیه)	۲۵۴
چکیده	۲۵۴
پژوهش‌های مهارت‌افزا	۲۵۵
درس دهم: فراتفسیر سوره: نکته‌های محتوایی و روش‌شناختی	۲۵۷
اهداف درس:	۲۵۷
درآمد	۲۵۷
۱. بیان نکته‌های تفسیری	۲۵۸
۱.۱. مقاصد غیرمستقیم و پیام‌های کلی	۲۵۹
۱.۱.۱. نکته‌ی مهارتی	۲۶۲
۱.۲. پیام آیات	۲۶۳
۱.۳. نکته‌های تطبیقی	۲۷۰

۱.۳.۱. منابع روایی جری و تطبیق و یک نکته‌ی مهم.....	۲۷۳
۱.۴. بیان نکته‌های تبیینی و استطرادی.....	۲۷۳
۲. بیان نکته‌های روش‌شناختی در پایان هر سوره.....	۲۷۴
۲.۱. منابع استخراج نکته‌های روش‌شناختی.....	۲۷۵
چکیده.....	۲۷۹
پژوهش‌های مهارت‌افزا.....	۲۸۱
نمایه.....	۲۸۳
فهرست منابع.....	۲۹۹

سخن مؤسسه تمهید

مؤسسه فرهنگی تمهید در سال ۱۳۸۰ هجری شمسی، با هدف سامان بخشی به آثار علمی آیت الله معرفت رحمته الله علیه تاسیس گردید. برخی از اهم دستاوردهای مؤسسه در زمان حیات معظم له عبارتند از: انتشار کتاب های شبّهات و ردود به دو زبان عربی و فارسی، ترجمه التفسیر و المفسرون و ...؛ تشکیل گروه پژوهشی جهت انجام پروژه گسترده تدوین «التفسیر الاثری الجامع»

مؤسسه تمهید پس از وفات آیت الله معرفت در سال ۱۳۸۵ همچنان به فعالیت خود ادامه داده است. از جمله نشر بخش اول «التفسیر الاثری الجامع» و نشر مجموعه ده جلدی التمهید و ترجمه آنها؛ جمع آوری کلیه مقالات علوم قرآنی آیت الله معرفت رحمته الله علیه (که در ضمن مجموعه معرفت قرآنی به همت پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی انتشار یافت).

در سال ۱۳۹۲ مؤسسه تمهید با تغییر سازمان و با نام مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت تمهید به مدیر مسئولی حجت الاسلام و المسلمین استاد عبدالکریم بهجت پور، حوزه فعالیت خود را افزایش داده و وارد مرحله جدیدی از فعالیت گردید.

استاد بهجت‌پور که از ارادتمندان و شاگردان ممتاز و مورد توجه مرحوم آیت‌الله معرفت بودند، مهمترین رسالت و اهداف مؤسسه را تداوم فعالیت در زمینه قرآن در سه عرصه پژوهش، آموزش و ترویج قرار دادند.

مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت تمهید طی مدت کوتاه فعالیت خود در دوره جدید، ضمن جذب گروهی از طلاب جوان و فاضل، توانسته دست‌آوردهای قابل قبولی داشته باشد که ذیلاً به بخشی از آنها اشاره می‌شود:

۱- انتشار تفسیر همگام با وحی به قلم حجت‌الاسلام و المسمین بهجت‌پور. این تفسیر نخستین تفسیر جامع شیعی به ترتیب نزول می‌باشد (و تا کنون سه جلد آن منتشر شده و جلد‌های بعدی نیز در فرایند نشر قرار گرفته‌اند).

۲- انجام فعالیت پژوهشی در زمینه مهندسی فرهنگی قرآن که به کشف روش‌های نهادینه کردن فرهنگ اسلامی در جامعه می‌پردازد. از جمله مباحثی که تاکنون مورد بررسی قرار گرفته‌اند می‌توان به روش نهادینه‌سازی عفاف و حجاب و همچنین روش نهادینه‌سازی فرهنگ نماز اشاره داشت. (به حول و قوه الهی، نتایج این تحقیقات به زودی به جامعه علمی عرضه خواهد شد).

۳- آموزش نیروهای متخصص در زمینه تحقیقات قرآنی و به کارگیری آن‌ها در فعالیت‌های پژوهشی؛

۴- آموزش نیروهای متخصص و به کارگیری آن‌ها در برگزاری کارگاه‌های مهارت‌های بیان تفسیر (این کارگاه‌ها بارها در سطح شهرستان قم و همچنین در اقصی نقاط کشور برگزار شده و طیف گسترده‌ای از فعالان قرآنی کشور را پوشش داده است).

کتاب حاضر در حقیقت متن آموزشی کارگاه‌های مهارت بیان تفسیر می‌باشد که به قلم استاد بهجت‌پور تهیه شده است. این کتاب حاصل کارگاه‌های متعددی است که توسط استاد برگزار شده و متن آن بارها مورد بازبینی و تکمیل قرار گرفته است.

در این جا لازم است از زحمات چند ساله مؤلف و سایر دست‌اندرکاران تهیه و آماده‌سازی و نشر کتاب مهارت بیان تفسیر سوره‌های قرآن کریم، قدردانی گردد. اجرهم عند الله.

قم - مؤسسه فرهنگی قرآن و عترت تمهید

۲۰ تیر ۱۳۹۳